

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף עח

(בעמ' הקודם)

למדנו בברייתא לעיל:

איני יודע מכמה היא, הריני דן: נאמר כאן תרומה, ונאמר בתרומת מעשר תרומה, איני יודע מכמה היא חלה, הריני דן: נאמר כאן "לחם", ונאמר להלן בשתי הלחם "לחם", מה להלן עשרון לחלה, אף כאן עשרון לחלה. או כלך לדרך זו, תלמוד לומר "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים" ומה תלמוד לומר "תביאו", שכל מה שאתה מביא ממקום אחר הרי הוא כזה, מה להלן עשרון לחלה, אף כאן עשרון לחלה. אי מה להלן שני עשרונות, אף כאן שני עשרונות, **תלמוד לומר "תהינה"**:

שאלה: מאי תלמודא? איך לומדים מ"תהינה" ללחמי תודה שאף הם עשרון לכל חלה כמו בשתי הלחם, ומדוע לא נאמר שכל לחמי התודה הם שני עשרונות כמו כל לחמי שתי הלחם?

תשובה: אמר רבי יצחק בר אנדימי: נאמר "תהינה" בשני יודין, האות י' המיותרת באה ללמד אותנו על עשרון ללחמי תודה שנרמזו בפסוק ב"תביאו".

קושיא: אימא עשרה קפיזי: אולי הכוונה לעשרה חצאי קבין (שהם מידות קטנות מעשרון)?!

כלומר, הרי אף כששאלנו "ואימא שני עשרונות", השאלה היתה מנין להשוות לחמי תודה לשתי הלחם לענין גודלה של חלה בודדת שהיא עשרון, ונמצאו עשרה עשרונות ללחמי תודה של חמץ, אולי השוה הכתוב את כל עשרת לחמי התודה לשתי הלחם, שכשם ששתי הלחם באים משני עשרונות, כך עשרת לחמי תודה באים כולם משני עשרונות, ונמצאה שכל כל חלה פחותה מעשרון, ואם כן מה יועיל מה שנאמר בפסוק י' מיותרת למנין עשר, והרי סוף סוף לא ידענו אם עשרה עשרונות הם או עשר חלות קטנות כל אחת מעשרון, שכס"ה הם שני עשרונות?!

תירוץ: **אמר רבא:** הפסוק דיבר על עשרונות, כמו שנאמר "שְׁתֵּים שָׁנֵי עֶשְׂרִים", ולכן גם העשרה שלומדים מ"תהייה" הם עשרה עשרונים.

*

הגמ' ממשיכה לדון בדברי הברייתא לעיל:

אמר מר: למדנו בכרייתא לעיל - למדנו עשרה (עשרונות) לחמץ, עשרה למצה מנין? תלמוד לומר "עַל חֶלֶת לָחֶם חֻמֵץ", משמע שכנגד חמץ הבא מצה.

קושיא: וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש? כלומר והרי את עשרה עשרונות לחמץ למדנו בהיקש של "תביאו" לשתי הלחם, וא"כ אי אפשר ללמוד מהם לחלות מצה בהיקש הנ"ל (= "עַל חֶלֶת לָחֶם חֻמֵץ") שכנגד חמץ הבא מצה, שהרי הכלל בקדשים הוא שדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש.

תירוץ: הימנו **ודבר אחר הוא:** כלומר מה שבחמץ הוא עשרה עשרונים אנו לא לומדים את כולו משתי הלחם, שהרי בשתי הלחם לא היו אלה שני עשרונות, והלימוד הוא משתי הלחם עם מה שכתוב בגופם של חלות החמץ, שבחלות חמץ עצמם מבואר שיהיו עשר חלות, שהרי בגזירה שווה למדנו זאת מתרומת מעשר, וכאילו הוא כתוב בגופו, ומשתי הלחם למדנו בהיקש של "תביאו" שיהיה בכל חלה עשרון, ומבין שניהם אנו יודעים שיש בו בחמץ עשרה עשרונות, והכלל הוא שכל "הימנו ודבר אחר" אינו נחשב ל'היקש', ולכן חוזר ומלמד בהיקש.

קושיא: הניחא למאן דאמר: אמנם התירוץ טוב לסובר ש'הימנו ודבר אחר' אינו 'היקש' וחוזר ומלמד.

אלא למאן דאמר: אבל לסובר ש'הימנו ודבר אחר' הוא 'היקש' ואינו מלמד, נשאר קשה.

תירוץ: תביאו רביא הוא: "תביאו" הנאמר בשתי הלחם בא לרבות לחמי תודה כמו שתי הלחם, וא"כ אין זה היקש.

משנה: המילואים היו באין כמצה שבתודה, חלות ורקיקין ורבוכה: הלחמים שבאו בזמן הקרבת קרבנות המילואים בימי משה רבינו, באו שלושה מינים כמו שלושת המינים שבמצה שכאה עם התודה, והם חלות רקיקין ורבוכה.

נזירות היתה באה שתי ידות כמצה של תודה, חלות ורקיין ואין בה רבוכה: לחמי נזיר באים שני חלקים כמצה של תודה, דהיינו שבמצה של תודה יש שלושה מינים, ולחמי נזיר באים רק שני מינים, והם חלות ורקיין, אבל לא רבוכה.

נמצא עשרה קבין ירושלמית, שהן ששה עשרונות ועודין: נמצא ששיעורם של חלות נזיר הוא עשרה קבין ירושלמיות, כלומר שלמדנו במשנה לעיל (עז). ששיעורם של חלות מצה שבתודה הוא 15 קבין, וכיון שחלות נזיר הם רק שני חלקים מתוך שלוש, לכן שיעורם הוא 10 קבין, שבמדה מדברית הם 6 עשרונות ועוד 2 שליש עשרון.

נמרא: מנא הני מילי? מניין שלחמי המילואים היו באים חלות ורקיין ורבוכה?

אמר רב חסדא אמר רב חמא בר גוריא: שנאמר "וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֶלֶת מִצָּה אַחַת, וְחֶלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת, וְרִקִּיק אֶחָד", בשלמא חלות חלות, כלומר אמנם מובן ש"חלות" המוזכרות בפסוק הכוונה לחלות מצה כמו בקרבן תודה, ריקיק ריקיק, וכן "ריקיק" הכוונה לריקיק שבקרבן תודה, שמן מאי נינהו לאו רבוכה, אבל מה הכוונה "חלת לחם שמן"? אלא הכוונה לרבוכה, דהיינו כמו רבוכה שבקרבן תודה שהיה מוסיף בה שמן יותר מהחלות והרקיין. ומכאן שבלחמי המילואין היה חלות ורקיין ורבוכה.

קושיא: מתקיף לה רב אויא, אימא אתא דמשחא: אולי "חלת לחם שמן" הכוונה לעוגה של שמן קרוש?

אלא כדדרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרבי טבלא: אלא לומדים זאת מהפסוק שנאמר לגבי מנחת חביתין (שהכהן הגדול היה מקריב בכל יום) "זֶה קֶרְבַּן אֱהָרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לַיהוָה כִּיֹּם הַמָּשַׁח אֹתוֹ", וכי מה למדנו לבניו לדורות מהפסוק שעוסק במנחת חביתין של כהן גדול? אלא מקיש חינוכו של כהן הדיוט לדורות למנחת חביתין של כהן גדול כשם שמנחת חביתין של כהן גדול באה רבוכה (כמו שנאמר "מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה") כך יון חינוך של בניו לעבודה (דהיינו של כהנים הדיוטות) באה רבוכה, והמילואים היה יום חינוכם. ומכאן שבלחמי המילואין היה גם רבוכה.

אמר רב חסדא, כהן גדול המתקרב לעבודה: כלומר שמתחיל לעבוד לראשונה לאחר שנמשך לכהן גדול.

צריך שתי עשרונות האיפה, אחת להמשחו ואחת לחינוכו: אחת למנחת חביתין, ואחת לחינוכו לעבודת כהן גדול.

מר בר רב אשי אמר שלש, ולא פליגי, הא דעבד עבודה כשהוא כהן הדיוט, הא דלא עבד עבודה כשהוא כהן הדיוט: מר בר אשי לא חולק על רב חסדא, אלא שרב חסדא דיבר במקרה שהכהן הגדול כבר עבד במקדש קודם לכן כשהיה כהן הדיוט, ומר בר אשי דיבר במקרה שהוא לא עבד קודם לכן כשהיה כהן הדיוט, ולכן צריך להביא כעת שלוש, אחת לחינוכו לעבודת כהן הדיוט, אחת לחינוכו לעבודת כהן גדול, ואחת למנחת חביתין.

*

למדנו במשנה - נזירות היתה באה שתי ידות כמצה שבתודה:

תנו רבנן: נאמר בתורה לגבי לחמי תודה שצריך להקריבם "עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיּוֹ", ולכאורה פסוק זה מיותר, שהרי כבר נאמר לפני כן "וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים... אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת...". אלא פסוק זה בא לרבות שלמי נזיר לעשרת קבין ירושלמיות, כלומר לשני מינים מתוך שלוש מיני מצות שבתודה, דהיינו שבשלמי נזיר מביאים רק חלות ורקיקין בלבד ולא רבוכה (וכפי שהתבאר במשנה), ולרביעית שמן, כלומר שבחלות שלמי נזיר נותנים רק רביעית שמן, לפי שבחלות התודה היו נותנים חצי לוג שמן, חצי לחלות ורקיקין וחצי לרבוכה, וכיון שבשלמי נזיר אין רבוכה עליו להביא רק רביעית שמן.

יכול לכל מה שאמור בענין? אולי נרבה מהפסוק את כל מה שאמור לגבי לחמי תודה, דהיינו כשם שלגבי לחמי תודה צריך להביא שלושה מינים (= חלות רקיקין ורבוכה) כך בלחמי נזיר צריך להביא שלושה מינים? **תלמוד לומר מצות:** לכך נאמר בלחמי נזיר "וְסֵל מִצּוֹת". הגמ' שואלת מיד:

מאי תלמודא? איך לומדים זאת מהפסוק הזה?

תשובה: אמר רב פפא: הפסוק הזה מלמד אותנו שצריך להביא בשלמי נזיר רק דבר שנאמר בו "מצות", ובחלות ורקיקין נאמר "מצות", שנאמר בלחמי תודה

“חלות מצות בלולת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בַּשֶּׁמֶן”, אבל ברבוכה לא נאמר “מצות” ולכן לא מביאים רבוכה בשלמי נזיר.

דבי רבי ישמעאל תנא: לומדים זאת ביכלל ופרט, שנאמר לגבי לחמי נזיר וְסָל מִצּוֹת סֵלֶת חֲלֹת בְּלֹלֶת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בַּשֶּׁמֶן, “מצות” זהו ‘כלל’ (= שצריך להביא את כל המינים), “חלות ורקיקין” זהו ‘פרט’ (= רק חלות ורקיקין), וכשיש ‘כלל ופרט’ דורשים כך: אין ביכלל אלא מה ש’בפרט’, שעליו להביא רק חלות ורקיקין ולא רבוכה.

משנה: השוחט את התודה לפניו: שחיטת קרבן תודה מקדשת את הלחמים. השוחט את הקרבן בעזרה, כאשר הלחמים היו מחוץ לחומה, לא התקדש הלחם. וכן אם שחט את הקרבן לפני שקרמו פני הלחם בתנור, ואפילו קרמו פני כל הארבעים לחמים חוץ מאחד מהן, לא התקדש הלחם. כי כל עוד לא קרמו פני הלחם הוא לא נחשב ‘לחם’ אלא בצק, והתודה מקדשת רק לחם ולא בצק.

נמרא: מאי ‘חוץ לחומה’? וכו’: לדעת רבי יוחנן חוץ לחומת ‘בית פאגי’ דהיינו חוץ לחומת ירושלים. לדעת ריש לקיש חוץ לחומת העזרה. והגמרא מבארת את טעם המחלוקת.

לדעת ריש לקיש החלות צריכות להיות בעזרה בשעת השחיטה, כי נאמר “והקריב על זבח התודה חלות” ודורשים את המילה “על” - ‘בסמוך’, ולכן הם צריכות להיות סמוכות לקרבן. אבל לדעת רבי יוחנן לא דורשים את המילה “על” בסמוך, ולכן החלות יכולות להיות בכל ירושלים, כי כל ירושלים זהו מקום אכילתן.

קושיא: והא איפליגו בה חדא זימנא: הרי הם כבר נחלקו באותה המחלוקת לגבי קרבן פסח.

דתנן השוחט את הפסח: השוחט קרבן פסח ויש ברשותו חמץ עובר בלא תעשה. לדעת רבי יהודה גם השוחט קרבן תמיד של בין הערביים בערב פסח ויש ברשותו חמץ עובר בלא תעשה (כי כתוב “לא תשחט על חמץ דם זבחי” דהיינו זבח המיוחד לי, והוא קרבן תמיד).

ונחלקו בזה ר”ל ור”י. לדעת ריש לקיש חייב רק אם יש לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה חמץ שנמצא יחד איתו בעזרה, לדעת רבי יוחנן חייב גם אם יש חמץ

לאחד מהנ"ל במקום אחר. וזוהי אותה מחלוקת בדרשת הפסוק "לא תשחט על חמץ", האם 'על' הכוונה בסמוך או לא.

תירוץ: צריכא: צריך ללמד אותנו את שתי המחלוקות. כי אם היתה כתובה רק המחלוקת בחמץ, היינו חושבים שדוקא בחמץ סובר ר' יוחנן שחייב אפילו אם החמץ לא נמצא בסמוך לקרבן, כי החמץ היכן שהוא נמצא יש בו איסור. אבל לגבי קידוש הלחם בשחיטת התודה, הוא מודה לריש לקיש שרק אם הלחם נמצא בפנים הוא מתקדש ולא בחוץ. קמ"ל.

ואם היתה כתובה רק המחלוקת לגבי תודה, היינו חושבים שדוקא שם ריש לקיש סובר שהלחם צריך להיות בפנים (מהטעם הנ"ל), אבל לגבי חמץ הוא מודה לרבי יוחנן שהחמץ יכול להיות בחוץ (מהטעם הנ"ל). קמ"ל.

תניא כוותיה דרבי יוחנן. וכו': ראייה לרבי יוחנן מכרייתא.

*

למדנו במשנה - שחטה עד שלא קרמו פניה בתנור: לא התקדש הלחם.

מנא הני מילי? דתנו רבנן "על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח" מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן קרמו פניה בתנור: כי קודם לכן הוא לא נקרא 'לחם' אלא 'עיסה'.

"יקריב קרבנו על זבח" מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח.

"זבח תודת" מלמד שאם שחט שלא לשמן לא קדש הלחם: כי הזבח צריך להיות בשביל 'תודת' דהיינו קרבן תודה.

*

תנו רבנן יוצאין במצה נא: יוצאים ידי חובת אכילת מצה בפסת, במצה 'נא' = שאינה אפויה כל צורכה, וכן במצה העשויה באילפס - בכלי העומד על האש ולא בתנור.

מאי 'מצה נא'? אמר רב יהודה אמר שמואל כל שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה: כל שהוא שובר אותה ואין חוטים נמשכים ממנה, יוצאים בה ידי חובה.

אמר רבא וכן לענין לחמי תודה: הלחמים שצריך להביא המקריב קרבן תודה, והם מתקדשים רק באופן שבשעת שחיטת הקרבן הם כבר אפויים. אם שחט את הקרבן תודה על לחמים 'נא' שאין חוטים נמשכים מהם כנ"ל, הלחם קדוש והקרבן תודה כשר. קושיא: פשיטא! הכא "לחם" כתיב, והכא "לחם" כתיב: הרי גם במצה וגם בתודה נאמר "לחם" ואם כן פשיטא שיש להם את אותו הדין. תירוץ: מהו דתימא "אחד" אמר רחמנא, שלא יטול פרוס, והא כמאן דפריסא דמיא. קמשמע לן: בתודה נאמר "הקריב ממנו אחד" ללמד שלא יטול לחם שבור. ולכן היה מקום לומר שהחלה 'נא' נחשבת כפרוסה למרות שהיא שלימה, משום שהיא נשברת כשמטטלים אותה. קמ"ל שכאשר היא שלימה היא כשרה.

*

איתמר תודה ששחטה על שמונים חלות: עם הקרבן תודה באים ארבעים חלות, וכאמור שחיטת הקרבן מקדשת את החלות. השאלה היא מה הדין אם שחטו את התודה על שמונים חלות? לדעת חזקיה התקדשו ארבעים מתוך שמונים החלות (ומכיון שהוא לא יודע מי התקדשו, צריך לנהוג בכל השמונים בקדושה של לחמי תודה). ולדעת רבי יוחנן לא קדשו כלל חלות. והגמרא מבארת את המחלוקת.

אמר רבי זירא: הכל מודים במקרה שאמר 'ליקדשו ארבעים מתוך שמונים', שארבעים חלות התקדשו. וכן אם אמר 'אל יתקדשו ארבעים אלא אם כן יתקדשו שמונים' שלא התקדשו כלל חלות, בגלל שאי אפשר לקדש יותר מארבעים חלות. והמחלוקת של חזקיה ורבי יוחנן היא במקרה שהביא שמונים חלות 'בסתמא', כלומר שלא פירש את כוונתו. לדעת חזקיה הוא הביא עוד ארבעים 'לאחריות', כלומר כדי שאם יאבדו או יטמאו חציים הוא יביא את הארבעים הנותרות, והביאם על תנאי שאם יפסלו הראשונות יביא את אלו. והרי זה כאומר 'קדשו ארבעים מתוך השמונים'. ולדעת רבי יוחנן הוא התכוון להביא 'קרבן גדול' של שמונים חלות, וכיון שאי אפשר להביא יותר מארבעים, לא חלה קדושה אפילו על הארבעים מתוכם.

אביי אמר - בכל שרת מקדשין שלא מדעת קא מיפלגי: והמילים "דכולי עלמא (לאחריות) קא מיכוין ו" נמחקות. והיינו שלכו"ע המביא שמונים חלות מתכוון ל'קרבן גדול' של שמונים חלות. והמחלוקת היא האם ה'כלי שרת' מקדש את

הארבעים החלות הראוי לו שלא מדעת הבעלים. ('הכלי שרת' הוא הסכין שבו שוחטים את קרבן התודה). לדעת חזקיה כלי שרת מקדשין שלא מדעת הבעלים ולכן ארבעים מתוך השמונים התקדשו, ולדעת רבי יוחנן כלי שרת אין מקדשין שלא מדעת, ולכן החלות לא התקדשו כלל.

רב פפא אמר: לכולי עלמא כלי שרת מקדשין שלא מדעת, והמחלוקת האם סכין מקדש שלא מדעת. והענין בסכין, בגלל שאין לו 'תוך' = בית קיבול. לדעת חזקיה סכין מקדש ככלי שרת, לדעת רבי יוחנן סכין כיון שאין לו 'תוך' הוא לא מקדש ככלי שרת.

ואיכא דאמרי, רב פפא אמר: לכולי עלמא כלי שרת אין מקדשין שלא מדעת, והמחלוקת היא האם סכין יש לו כח חזק יותר משאר כלי שרת והוא כן מקדש שלא מדעת, או לא. לדעת חזקיה סכין חזק יותר משאר כלי שרת שאפילו שאין לו 'תוך' הוא מקדש את הלחם, ולכן הוא גם חזק יותר בכך שהוא מקדש שלא מדעת הבעלים. אבל לדעת רבי יוחנן סכין לא חזק יותר משאר כלי שרת וממילא הוא לא יכול לקדש שלא מדעת.

משנה: שחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה: שחט את הקרבן תודה במחשבה לאוכלה חוץ לזמן אכילת הקרבן, או חוץ למקום אכילתו, הקרבן פסול, אבל הלחם התקדש וגם הלחם פסול. (והטעם כי לא היה כאן פסול לפני השחיטה, אלא זהו 'פסול בקודש' כמובא בזבחים דף פד').

שחטה ונמצאת טריפה, לא קדש הלחם: כי התברר שכלל לא היה כאן קרבן כשר.

שחטה ונמצאת בעלת מום, ר' אליעזר אומר קידש וחכמים אומרים לא קידש: ויתבאר בגמרא.

שחטה שלא לשמה: לא התקדש הלחם. (כי כתוב "על זבח תודת שלמיו" וכפי שדרשה הגמרא למעלה). וכן איל המילואים ששחיתו מקדשת את סל המצות, וכן שני כבשי עצרת ששחיתם מקדשת את שתי הלחם, אם שחטן שלא לשמן, לא התקדש הלחם שלהם, כי הם לומדים זאת מקרבן תודה.